

9 września – Światowy Dzień FAS

Rzecznik Praw Dziecka po raz kolejny włączył się w obchody Światowego Dnia FAS, apelując o odpowiedzialność i zachowanie całkowitej abstynencji przez kobiety będące w ciąży.

W tym roku Marek Michalak uczestniczył w obchodach tego dnia w Gdańsku, zorganizowanych przez Fundację na Rzecz Dziecka i Rodziny Fascynacje, Gdańskie Centrum Profilaktyki Uzależnień oraz Zespół Szkół Specjalnych Nr 1 w Gdańsku.

Data jest symboliczna: dziewiątka jest symbolem 9 miesięcy ciąży, która powinna być wolna od alkoholu. Alkoholowy Zespół Płodowy (ang. FAS: Fetal Alcohol Syndrome) jest zespołem uszkodzeń organizmu i związanych z tym zaburzeń rozwoju u dzieci matek pijących alkohol w czasie ciąży.

Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych szacuje, że co roku w Polsce rodzi się około 9 tys. dzieci z zaburzeniami rozwojowymi powstałymi w wyniku kontaktu z alkoholem w czasie życia płodowego.

- Niestety temat jest wciąż aktualny, choć wydawałoby się, że nie ma wątpliwości, co do szkodliwości tego zjawiska. Badania potwierdzają, że kobieta, która pije alkohol w ciąży naraża swoje dziecko na wystąpienie nieodwracalnych uszkodzeń. Nie ma dawki alkoholu, która nie powoduje ryzyka wyrządzenia szkody dziecku – przekonuje Marek Michalak.

Symbolem gdańskich obchodów były latawce, które zostały wypuszczone nad Motławą. Uosabiały one dzieci z Płodowym Zespołem Alkoholowym, które przy udzieleniu odpowiedniej pomocy „mogą wzbić się w górę”. Organizatorzy chcą złamać stereotyp, że dzieci z syndromem FAS rodzą się tylko w rodzinach dotkniętych problemem alkoholowym. Wśród atrakcji znalazły się stoiska, na których przyszłe mamy mogły uzyskać odpowiedzi na nurtujące je pytania dotyczące ciąży.

Oprócz Rzecznika Praw Dziecka Marka Michalaka w uroczystych obchodach wzięli udział m.in. Posłanka Henryka Krzywonos-Strycharska, Wiceprezydent Gdańska Piotr Kowalczyk oraz Społeczny Doradca RPD - psycholog Dorota Zawadzka.

W sprawie ochrony zdrowia lub życia dziecka nienarodzonego Rzecznik Praw Dziecka Marek Michalak już dwukrotnie występował do resortów: Sprawiedliwości, Zdrowia oraz Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o podjęcie działań mających na celu zabezpieczenie szeroko pojętego dobra dziecka zagrożonego na skutek nieodpowiedzialnego zachowania matek.

ZESPÓŁ FAS – PŁODOWY ZESPÓŁ ALKOHOLOWY

Alkoholowy zespół płodowy (*fetal alcohol syndrome*, FAS, czasem nazywany „zespołem płodu alkoholowego”) to zespół nieodwracalnych **wad wrodzonych** będących konsekwencją negatywnego działania alkoholu spożywanego przez ciężarną na płód.

Nie istnieje pojęcie bezpiecznej dawki alkoholu w ciąży – oznacza to, że **spożywanie alkoholu w ciąży**, nawet w małych ilościach, jest stanowczo przeciwwskazane i może wiązać się z poważnymi konsekwencjami. Zapobieganie zespołowi poalkoholowemu FAS polega na całkowitej abstynencji w okresie ciąży.

ALKOHOLOWY ZESPÓŁ PŁODOWY – WYNIK PICIA ALKOHOLU W CIĄŻY

Alkohol jest czynnikiem toksycznym o udowodnionym negatywnym działaniu na płód. Etanol bardzo łatwo przenika przez łożysko i wpływa na procesy biochemiczne toczące się w organizmie płodu. Nie określono bezpiecznej dawki **alkoholu w ciąży** – przyjmuje się, że każda ilość alkoholu może mieć negatywne skutki dla dziecka, a ciężarnym zaleca się całkowitą abstynencję.

Najpoważniejsze konsekwencje może mieć **picie alkoholu na początku ciąży**, w I trymestrze – jest to, bowiem etap intensywnego kształtowania się organów, w tym mózgu i serca, alkohol zdecydowanie zwiększa także ryzyko poronienia. Tak samo toksyczne może być jednorazowe upicie się, jak i spożywanie raz na jakiś czas niewielkiej dawki alkoholu. Alkohol spożywany w II trymestrze ciąży, poza negatywnym wpływem na rozwój m.in. OUN płodu, może spowodować poronienie, a później obumarcie płodu, a także może sprzyjać nieprawidłowym przyrostom masy dziecka. Spożywanie **alkoholu w III trymestrze ciąży** powoduje zahamowanie przyrostów masy ciała, zwiększa ryzyko porodu przedwczesnego, uszkadza dalszy rozwój mózgu.

Ciężarną obowiązuje zachowanie dużej rozwagi i sprawdzanie składu spożywanych produktów – alkohol to nie tylko wódka czy wino, alkohol jest też składnikiem np. nalewek ziołowych, leków, a nawet płynów do płukania jamy ustnej (alkohol zawarty w płynie wchłania się przez śluzówki do krwi). Zdarza się,

że kobiety pytają o **piwo w ciąży** – dozwolone są jedynie piwa bezalkoholowe z 0% zawartości alkoholu, piwa niskoalkoholowe czy piwa smakowe są przeciwwskazane. Ciężarna musi mieć świadomość tego, że każdy rodzaj napoju alkoholowego ma tak samo negatywne działanie – wypicie lampki **wina w ciąży** jest tak samo szkodliwe, jak spożywanie wódki.

Często zdarza się, że kobieta pije alkohol w okresie między zapłodnieniem a implantacją zarodka, nie wiedząc jeszcze, że jest w ciąży. W tym przypadku działa zasada „wszystko albo nic” - jeżeli czynnik toksyczny (taki jak np. alkohol) ma negatywnie zadziałać na zarodek to doprowadzi do jego obumarcia.

FAS – OBJAWY I WYGLĄD DZIECI Z FAS

Objawami zespołu FAS jest m.in. charakterystyczny wygląd dziecka – małowłowie, objawy na twarzy (FAS face), takie jak: szeroko rozstawione oczy, opadające powieki, mały, „siodełkowaty” nos, wygładzenie rynienki nosowej, niedorozwój żuchwy, nisko osadzone uszy, niedorozwój środkowej części twarzy, wąska warga górna; możliwy jest także rozszczep podniebienia.

Inne objawy **syndromu FAS u dziecka** to:

- wady serca, nerek, kości, niska urodzeniowa masa ciała,
- słabe przyrosty masy ciała i wzrostu,
- upośledzenie umysłowe,
- zaburzenia koncentracji, pamięci i uwagi,
- zaburzenia integracji sensorycznej,
- upośledzenie motoryki dużej i małej, niezgrabność ruchowa, opóźnione rozpoczęcie siadania, raczkowania, chodzenia itd.,
- nieprawidłowe odruchy płodowe (utrzymujące się dłużej niż u zdrowych dzieci).

Dziecko z FAS w przedszkolu i szkole będzie miało trudności adaptacyjne w społeczeństwie, wśród rówieśników.

SYNDROM FAS – JAKIE BADANIA WYKONAĆ?

Aby rozpoznać, pełnoobjawowy **płodowy zespół alkoholowy**, konieczne jest stwierdzenie narażenia na alkohol w życiu płodowym oraz zaburzeń obejmujących wszystkie 3 sfery:

- charakterystyczne dysmorfie,
- zaburzenia rozwoju fizycznego, w tym niedobór masy ciała,
- zaburzenia neurologiczne i psychologiczno-psychiatryczne.

Jeżeli dziecko nie spełnia wszystkich kryteriów, a tylko niektóre, rozpoznaje się zaburzenia ze spektrum **Poalkoholowych Uszkodzeń Płodu (FASD)**.

Poalkoholowe Uszkodzenia Płodu oraz FAS wymagają różnicowania z szeregiem innych zaburzeń, m.in. z chorobami uwarunkowanymi genetycznie, z chorobami metabolicznymi, z uszkodzeniami wywołanymi przez inne czynniki toksyczne.

W diagnostyce FAS wykonuje się szereg badań dodatkowych i konsultacji.

Zlecane są badania antropometryczne, badania laboratoryjne, badania obrazowe (np. RTG czaszki, TK lub MR głowy), EEG, badanie słuchu. Konieczne są konsultacje: neurologiczne, kardiologiczne, nefrologiczne, okulistyczne, ortopedyczne, laryngologiczne i audiologiczne. **Dziecko z zespołem alkoholowym** jest też oceniane na różnych etapach życia przez psychologa. Dość złożona diagnostyka obejmująca m.in. konieczność wykluczenia innych zaburzeń, sprawia, że optymalnym miejscem do diagnozowania zespołu FAS są wysokospecjalistyczne ośrodki pediatryczne.

ZESPÓŁ FAS U DZIECI – LECZENIE

Syndrom FAS jest zespołem wad nieodwracalnych – oznacza to, że nie ma możliwości cofnięcia skutków działania czynnika toksycznego i skutecznego leczenia dziecka, można jedynie prowadzić postępowanie usprawniające – zarówno w sferze motorycznej, jak i w sferze rozwoju umysłowego i społecznego.

Dziecko z zespołem FAS powinno zostać objęte programem wczesnej interwencji, zalecana jest rehabilitacja i wsparcie psychologiczne. Konieczne są także systematyczne kontrole pediatryczne celem oceny rozwoju fizycznego, przybierania na masie ciała i wzroście.

Wczesne rozpoznanie choroby i włączenie odpowiedniej opieki może poprawić funkcjonowanie i zwiększyć komfort życia dziecka. Rodzice i opiekunowie **dzieci z FAS** mogą korzystać ze wsparcia fundacji.

Źródła:

- Horecka-Lewitowicz A., Lewitowicz P., Adamczyk-Gruszka O., Skawiński D., Szpringer M.: „Alkoholowy zespół płodowy – przyczyny, kryteria diagnostyczne i prevalencja” w: *Studia Medyczne* 2014; 30 (1): str. 48–50.
- http://www.dentalforum.ump.edu.pl/uploads/2014/2/81_2_42_2014.pdf